

Kultūrinė atmintis konfesionalizacijos procesų kontekstuose Žemaitijoje XVI a. II pusėje. 1579 m. vyskupijos vizitacijos pavyzdys

V a c y s V A I V A D A
Klaipėdos universitetas

Pagrindiniai žodžiai: *kultūrinė atmintis, konfesionalizacija, 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacija, parapiinė bendruomenė.*

Lietuvos istorikai kultūrinės atminties koncepto, kurio turinio apimties aiškesnę išraišką suformulavo A. ir J. Assmann'ai (Assmann J. 1997, 48–56; Assmann A. 1999)¹, realios raiškos Žemaitijos kunigaikštijoje XVI a. II pusėje ir šio koncepto koreliavimo su konfesionalizacijos procesų kontekstu kol kas tiesiogiai nelietė. Ši aplinkybė buvo esminis motyvas pastarajam tyrimui pasirinkti.

Paskutiniu metu istoriografijoje, aptariant Katalikų bažnyčios padėtį Žemaitijoje XVI a. vid. [aktyviai vykstant Reformacijos procesui], labai dažnai išpūdžiui stiprinti pasitelkiama P. Skargos metafora, kuria apibūdinama Žemaičių vyskupo Merkelio Giedraičio veikla – jis pristatomas kaip antrojo Žemaitijos krikšto vykdytojas (Tumelis, Jovaiša 2006, XII). Nekyla [ir vargu ar gali kilti abejonių] dėl vysk. M. Giedraičio indėlio dvasiniam Žemaičių vyskupijos gyvenimui stiprinti, bet minėta metafora istorijos tyrimų tekstuose turėtų būti labai atsakingai vartojama. Jos toks stiprus turinys, kad gali būti įvairiausių interpretacinių kontraversijų šaltinis, tarp kurių neišvengiamai turėtų būti išryškintas ir minėtos vyskupijos gyventojų kone visiškas ar bent ryškus atsimetimas nuo krikščionybės. Šiame straipsnyje, aptariant ir minėtą kontekstą, bus remiamasi tik 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacijos duomenimis. Per vizitaciją apklausti ne tik katalikų dvasininkai, bet ir atskirų parapijų bendruomenių atstovai, tad susidaro labai palanki aplinkybė iš tiesioginio šaltinio susipažinti su konkrečių parapijų bendruomenių kasdieniu gyvenimu, jų siekiniais, kurie ir yra pagrindinė socialinės disciplinacijos kontekstų dalis. Tiriant konfesionalizacijos procesus socialinės disciplinacijos kontekstas yra esminis. Pagrindinį šio straipsnio klausimą galima būtų formuluoti

¹ Jano Assmann'o mintys dėl kultūrinės atminties koncepto struktūriškai gerai pateiktos jo knygoje Assmann J., *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München, 1997, S. 48-56; Viena solidžiausių Aleida'os Assmann studijų šia tematika: Assmann A., *Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses*, München, 1999.

taip – kiek kultūrinės atminties koncepto turinys gali „padėti“ užpildyti spragas, aiškinantis realią katalikiškų parapinių bendruomenių padėtį Žemaičių vyskupijoje XVI a. vid. ir antroje pusėje, bei padėti patikslinti „antrojo krikšto“ metaforos kontekstą.

Konfesionalizacijos sąvoka atsirado daugiau kaip prieš 20 metų. Beveik vienu metu (1980–1981 m.), nepriklausomai vienas nuo kito, ją pradėjo vartoti Vokietijos istorikai Wolfgang'as Reinhard'as ir Heinz'as Schilling'as (Reinhard 1995, 420). Svarbu, kad konfesionalizacijos, kuri šuo metu jau įvardijama kaip turinti paradigminį turinį, procesų tyrimai nuo pat pradžių jungė ir jungia skirtingas konfesijas tyrusius istorikus – W. Reinhard'as tiria Katalikų bažnyčios, o H. Schilling'as – Evangelikų problematiką. Glausčiausiai ir pakankamai aiškiai konfesionalizacijos esmę tiek, kiek svarbu ir [svarbiausia] korektiška taikyti šiai medžiagai, yra nusakęs W. Reinhard'as (Ibid., 419–452). Anot istoriko, gilinantis į visuomenės organizavimosi ir socialinės savitvarkos (socialinės disciplinacijos) kontekstus, konfesijos formavimosi (Konfessionsbildung) sąvokos, suformuluotos dar Walther'io Zeeden'o, aiškinantis su konfesinio gyvenimo raida susijusius pokyčius visuomenėje, nebeužteko. Tam reikėjo pereiti nuo daugiau tik teologinio konteksto reglamentacijų prie universalių visuomenės istorijos procesų tyrimo, kur visuomenės pokyčiai traktuojami kaip turintys planingą, visuotinę visuomenės laikysenos transformaciją, lemiančią politinį gyvenimą, ypač valstybės vidinės raidos pokyčius (Ibid., 421). Tarp labai plačių ir kol kas tiksliau savo baigtinių ribų neapibrėžusios konfesionalizacijos kontekstų tyrimų ypač reikia išskirti socialinę disciplinaciją.

Čia palanki ta aplinkybė, kad konfesionalizacijos turinys bendriausia prasme sudaro sąlygas labai aiškiai išvelgti pakankamai gerai subalansuotą priėjimą, leidžiantį konfesinių santykių kontekste analizuoti bendruosius ir Katalikų, ir Evangelikų bažnyčių raidos stimulus. W. Reinhard'as konfesionalizacijos procese buvo išskyręs ir institucionalizacijos svarbą, o tai labai svarbu straipsnio išskeltiems klausimams pagrįsti. Kaip tik ši aplinkybė ir leidžia korektiškai derinti kultūrinės atminties ir konfesionalizacijos aspektus. Gal reiktų tik kiek kitaip pažvelgti į W. Reinhard'o siūlomą institucinės plotmės senosiose konfesijose turinį. Minėtam istorikui jį aptariant labiausiai buvo akcentuojamas konkurentiškas persitvarkymas, naujų institucijų kūrimas, senųjų ir naujųjų veiklos tvarkymas (Ibid., 426–427). Čia tik kontekste galima būtų nujaušti tikinčiųjų bendruomenę esant atskirą instituciją, o vidinį bendruomenės siekinį įvardyti kaip tam tikrą vietos gyventojų, susibūrusių ar suburtų į bendruomenę, susietų bendro gyvenimo aplinkybių ir priimtinos jai kasdienio dvasinio gyvenimo nuostatos. Šia prasme minėta nuostata per atskiros parapinės bendruomenės kasdienio gyvenimo sunorminimą (ar per susinorminimą) tampa savotiškai institucionalizuota, nors bendrasis sutarimas dažnai ir nefiksuojamasis atskirais nuostatais. Atsižvelgiant į kultūrinės atminties konceptą, minėta nuostata gali atrodyti ir kiek komplikuota. Pats kultūrinės atminties konceptas yra lyg ir dvinaris – jame išsiskiria komunikatyvinė ir kultūrinė atmintys. Aptartuoju atveju institucionalizuota ir susimbolinta tik pastaroji. Komunikatyvinė

atmintis apima kasdienybės turinį, iš kurio vėliau tik nedidelė dalis bus priskirta prie „išsaugojimo, susimbolinimo“. Kai yra aptariama bendruomenėje susiklosčiusi norma – ji gali patekti ir į komunikatyvinės, ir į kultūrinės atminties turinius. Tad suprantama, kad parapiinės bendruomenės kasdienio gyvenimo nuostatas besąlygiškai priskirti prie kultūrinės atminties konteksto – komplikuoja. Šią problemą galima būtų bandyti spręsti bent dviem būdais. Viena vertus, galima būtų ieškoti analogiškų refleksijų aptariamoms bendruomenės perspektyvoje: jei jų būtų rasta, tai signalizuotų, kad bendruomenė „išdelegavo“ komunikatyvinės atminties turinio dalis į tolimesnę ar artimesnę ateitį, t. y. jas susimbolino. Tačiau, apsistojus tik ties 1579 m. vizitacijos turiniu, to negalime taikyti. Šiuo atveju galima būtų bandyti vienos bendruomenės nuostatų, pretenduojančių į galimus kultūrinės atminties artefaktus, ieškoti kitų bendruomenių nuostatų kontekste. Jei būtų analogijų, rastųsi prielaida galvoti apie transformaciją iš komunikatyvinės į kultūrinę atmintį galimybes. Kita vertus, galima būtų mąstyti ir kitaip, jei bendruomenė jau sugeba sukonkretinti ir išreikšti savo siekinius bei dėl jų kovoti, turėtume pripažinti bent lokalinę institucionalizacijos galimybę. O tai priartina mus prie apmąstymui reikalingo konteksto – reikia turėti galvoje kultūrinės atminties palaikymo per institucionalizuotą komunikaciją aplinkybę.

Tad besiremdamas konkrečių Žemaitijos vyskupijos parapijų bendruomenių atstovų refleksijomis, išsakytomis 1579 m. popiežiaus nuncijaus auditoriaus Tarkvinijaus Pekulo vizitacijos metu, bandysiu išnaudoti tam tikrą galimybę institucionalizuotai įvardyti šiose refleksijose atsispindimą aiškia nuostata dėl tolesnės savo konfesinės krypties likimo.

1579 m. vizitacija paskutiniu metu yra plačiai naudota pristatant Katalikų bažnyčios padėtį Žemaičių vyskupijoje XVI a. II pusėje. Beveik vieningai buvo sutarta, kad ji esanti ypač bloga (T u m e l i s, J o v a i š a 1998, XII–XVI). Pati vizitacijos atlikimo metodika buvo gerai apgalvota, turinti sistemą: apklausiami bažnyčių aptarnavę kunigai, aprašoma bažnyčia, jos šventorius, klebonijai priklausančių pastatų būklė, bažnyčių ar parapijų aptarnavę asmenys (bažnyčios tarnai, parapijos mokytojai) ir parapijos bendruomenės nariai. Prastą katalikų bažnyčių būklę ir dvasininkų gyvenimą labai vaizdžiai perteikė tarp vizituojančių buvęs raštininkas Stanislovas Koženievskis. Vizitoriaus Tarkvinijaus Pekulo kunigams išsakytos pastabos, skirtos bausmės turėjo šią padėtį radikaliam pakeisti. Visa ši informacija istoriografijoje atspindima kalbant apie Katalikų bažnyčios lokalinės struktūros padėtį, prieš pradėdant joje struktūriškai vykdyti potridentinę Reformą (*Krikščionybės* 2006, 194–195). Tačiau labai įdomu šiuo atveju atkreipti dėmesį į gal kiek vizitacijos aprašymo šešėlyje liekančią parapijos bendruomenės atstovų laikyseną. Pirmoji, kurią 1579 m. rugsėjo 18 d. apklausė T. Pekulas, yra Vilkijos bendruomenė. Jai atstovavo paseniūnis Kristupas Zboja (Christoferus Zboya), Simonas Jonavičius (Simon Ianowicz), miestelio vaitas Benediktas Stradomietis (Benedictus Stradomiensis, advokatus), Laurynas Pučkavičius (Laurentius Puczko-wicz) ir kt. Bendruomenės nariai nusiskundė klebonu Steponu Bienkovskiu, kuris, anot parapijiečių, nesirūpino bažnyčia, jos ne tik kad pats netaisė, bet kartais

trukdė tai daryti ir parapijiečiams; patys parapijiečiai parūpino bažnyčiai tabernakulį Švč. Sakramentui bei varinį indą krikštui, bet klebonas buvo tuo nepatenkinamas ir netgi norėjo sukliudyti; informavo vizitatorių, kad į bažnyčią buvo atklydęs „eretikas“, kuris su Švč. Sakramentu „blogai elgėsi“; parapijos bendruomenės atstovai nusiskundė klebono aplaidumu prižiūrint bažnyčią ir šventorių; išipareigojo patys, jei tik klebonas juos kuriam laikui, matyt, atleistų nuo mokesčių, pataisyti bažnyčią, įgyti kielikus; be to, kliuvo ne tik parapijoje retai besilankančiam klebonui, bet ir čia reziduojančiam vikarui Jonui Laskovskiui, kuris, anot parapijiečių, apleido savo pareigas, neparagina jų ateiti į bažnyčią, nors, jei tik būtų kviečiami, parapijiečiai mielai čia giedotų mišparus, „darytų kitus pamaldžius darbus“. Buvo ir tokių nusiskundimų, kurie išplaukė iš prasto ir klebono, ir vikaro pareigų atlikimo: blogai teikiami sakramentai, krikštijama, prastai atliekamos santuokos apeigos, neleistinais privačiuose namuose teikiami palaiminimai kūdikių susilaukusioms motinoms (*Vizitacija* 1998, 20–25). Tad parapijiečiai papila vizitatoriui gausybę priekaištų. Apibendrinant juos galima būtų sakyti, kad daugiausia priekaištų orientuota į jų parapiją aptarnaujančių dvasininkų aplaidumą sprendžiant ūkines, tarp jų ir bažnyčios fizinės būklės, šventoriaus priežiūros, problemas. Vadinas, jei priekaištus bandytume perversti į kasdienio gyvenimo vertybių skalę, matytume, kad parapijos bendruomenė rūpinasi bažnyčios išlikimu bei derama bažnyčios, šventoriaus, kuriame yra laidojami ir parapijiečiai, priežiūra. Kad ši nuostata nėra tik teorinė, tą rodo išsakomos rekomendacijos esamoms problemoms pašalinti ir įvardijama, kokių iniciatyvų buvo imtasi bažnyčios rakandų ir altoriaus sutvarkymo klausimais. Rūpinimasis bažnyčia akivaizdžiai figūruoja tarp bendruomenės kasdienio gyvenimo vertybinių nuostatų, o jas sunku įgyvendinti dėl dvasininkų kaltės. Beje, tai atspindima ne tik požiūriu į ūkines bažnyčios problemas. Ne išimtis ir rūpinimasis dvasinėmis vertybėmis – parapijiečiai iš vikaro nesulaukia šiaip lyg ir laukiamo kvietimo įsitraukti į dažnesnę kasdienio pamaldumo praktiką. Galų gale pastebimas net dvasininkų aplaidumas teikiant sakramentus. Galima būtų konstatuoti, kad Vilkijos bendruomenė esmines vertybines krikščioniškojo gyvenimo nuostatas buvo suvokusi ir nepamiršusi. Kiek lakoniškiau aprašytas rugsėjo 22 d. įvykęs susitikimas su Veliuonos, kurios klebonu buvo tas pats S. Bienkovskis, bendruomene. Jai atstovavo bajoras Andriejus Žukovskis (Andreas Zuchowski), Veliuonos vaitas Tomas Mielevskis (Thomas Mieliewski), Antanas Buitvistavičius (Antonius Buitwistowicz), Matas Skarbavičius (Matheus Skarbowicz) ir „kiti kuo gausiausiai susirinkę miestelėnai“ (Ibid., 50–51). Nors susirinkusiųjų buvo gausu, nusiskūsta tik tuo, kad klebonas aplaidžiai mokė tikybos. Kita vertus, bendruomenė informavo, kad nemažai Veliuonos bažnyčios kilnojamojo ir nekilnojamojo turto prieš pradedant dirbti S. Bienkovskiui buvo nusavinta Polocko vaivados (Ibid.). Tad galima būtų sakyti, kad ir ši bendruomenė išsako esminį požiūrį – atsakomybę už bažnyčią ir jos turta, reikalavimai asmeniniam dvasiniam gyvenimui – į krikščioniškojo gyvenimo kasdienes vertybes. Kiek sudėtingesnė padėtis buvo taip pat S. Bienkovskio prižiūrime Skirsnemunės bažnyčioje. Čia bažnyčią vizitatorius rado „<...> kone visiškai suklypusią <...>“ (Ibid., 52–53). Susirinkusi

bendruomenė dėl tokios padėties apkaltino čia reziduoti nenorintį kunigą, todėl jie esą priversti vaikus krikštyti nešti pas „<...> kunigą eretiką <...>“ į Jurbarką (Ibid.). Iš nusiskundimų ryškėja ir parapijiečių pasirengimas tvarkyti ir prižiūrėti bažnyčią, kuriai jau kartą buvo suvežę rąstų, bet dėl klebono aplaidumo medžiaga perniek nuėjusi (Ibid.), bet parapijiečiai yra ir toliau pasirengę bažnyčią paremti. Vizitatorius buvo informuotas, kad bažnyčios turtas yra užgrobtas.

Ariogalos bažnyčios parapijiečiai buvo apklausti 1579 m. rugsėjo 23 d. Vizitatoriui aiškinantis vietinio kunigo sielovados veiklą ir asmeninio gyvenimo aplinkybes, miestelio gyventojai – Mykolas Rusteika (Michael Rusteka), Andrius Stanislovavičius (Andreas Stanislawowicz), Martynas Paulavičius (Martinus Pawlowicz), vaitas Steponas ir kt. (Ibid., 86–87) – skundėsi, kad kunigas Jurgis Jurgevičius aplaidžiai teikia sakramentus. Jis 3–4 savaites nepasirodo parapijoje (J. Jurgevičius vizitavimo metu aptarnavo dar Butkiškės ir Betygalos bažnyčias), dėl to parapijiečiai verčiami po mėnesį laukti kūdikių krikšto arba vežti juos krikštyti į Krakes, nelaiminamos santuokos ir kūdikių susilaukusios motinos, parapijiečiai nemokomi pagrindinių maldų bei tikėjimo tiesų: „<...> „Tėve mūsų“ bei dešimties Dievo įsakymų ir kitų krikščioniui būtinų [dalykų] <...>“ (Ibid., 87). Ariogalos bendruomenė jau mažiau skundžiasi dėl fizinės bažnyčios būklės, bet už tai labai daug priekaištų turi dėl aplaidaus sielovados darbo.

Ko gera, nebėra didesnės prasmės bandyti surinkti nusiskundimus visų bendruomenių, paminėtų vizitacijoje. Iš jau pateiktų pavyzdžių galima būtų išskirti pagrindinius bendruomenių siekinius. Nors pateikta informacija apie parapijų padėtį yra skurdi, bet gana naudinga. Galima būtų teigti, kad minėtos parapijės bendruomenės, kurias laikome atskiromis socialinėmis institucijomis, struktūriškai stipriai yra išreiškusios esmines kasdienio krikščioniškojo gyvenimo vertybes, tarp kurių ne tik atsakomybė už fizinę bažnyčios, jos priklausinių būklę, bet ir reikalavimas deramai rūpintis jų dvasiniu gyvenimu. Tai rodytų, kad vertybinis suvokimas [ir susivokimas] turėjo būti įvykęs jau gerokai anksčiau, mažų mažiausiai minėtos bendruomenės atstovų tėvų kartoje, o gal ir anksčiau. Problemų išsakymą vizitacijos metu galima būtų vertinti kaip susiklosčiusios tradicijos tęstinumo poreikį, t. y. atmintį apie krikščioniškąsias šių bendruomenių vertybes iš esmės galima institucionalizuoti. Akivaizdu, kad šiuo atveju kultūrinės atminties konceptas padeda geriau suvokti ir aptartų parapijų bendruomenių savitvarkos esminį turinį – ryškiai išskiriamos vertybinės kasdienio krikščioniškojo gyvenimo nuostatos, kurios iš esmės labai palankios ir krikščioniškojo gyvenimo praktikai, ir Katalikų bažnyčios nuostatoms.

Žinoma, vien minėtų pavyzdžių čia neužtenka, nes nėra aišku tai, kiek ir kaip apklausiamuosius veikia vizitatoriaus asmenybė, jo formuluojama klausimų kryptis, net pasirenkama retorika. Siekiant apsisaugoti nuo galimo išorinio vizitatorių poveikio vertybinei bendruomenės orientacijai formuluoti (dėl to minėtų vertybių išskyrimas netektų savo autentiško prasmingumo), reiktų turimą padėtį palyginti su tokia bendruomene, kurioje panašių vertybių kontekstas ir jų puoselėjimas būtų fiksuotas iki vizitatorių pasirodymo.

Šiuo atveju iš minėtos vizitacijos teksto labai ryškiai išsiskiria Kražių bendruomenės dialogas su vizitatoriais. Pačiuose Kražiuose buvo susiklosčiusi pakankamai nedėkinga padėtis: klebonu čia buvo Vilniaus kanauninkas, karaliaus sekretorius Mikalojus Korizna, klebonijos ūkį labai tvirtai, užsitraukdamas ir neigiamą parapijos bendruomenės įvertinimą, prižiūrėjo pastarojo brolis, beje nenorėjęs ir vizitatorių įsileisti į kleboniją (Ibid., 166–169). Jau vien iš pareigų išvardijimo galima spręsti, kad M. Korizna Kražiuose retai tegalėdavo pasirodyti. Jį pavadavęs vikaras buvo engiamas klebono brolio ir negalėjo plėtoti aktyvesnės veiklos. Nesigilindamas į kitas detales, svarbias platesniam kontekstui aptarti, aš dėmesį sukonzentruosiu į parapijos bendruomenės laikyseną. Bendruomenė vizitacijos tekste aprašoma diferencijuotai – atskirai išskirti ir išvardyti bajorai, tada – miestelėnai. Nors atskirtis paremta socialiniu pagrindu, vis dėlto vizitacijoje teigiama, kad nusiskundimą esama padėti išsako visi bendruomenės nariai: „<...> Visi jie nusiskundė <...>“ (Ibid., 184–185). Nusiskundimų esmę galima būtų apibendrinti taip: klebonas nereziduoja bažnyčioje, apskritai retai tepasirodo, todėl 1578 m. per šv. Velykas niekas parapijiečių neaptarnavo, nors anksčiau Kražių bažnyčioje, matyt per šv. Velykas, būdavo net 12 kunigų; patys parapijiečiai, jei klebonas sąžiningai prižiūrėtų parapiją ir labai turtingą, bet vizitacijos metu jau apirusią, bažnyčią, pasiruošę išlaikyti savo jėgomis dar tris kunigus; nusiskundžiama ir dėl klebono piktnaudžiavimo parapijos pajamomis, net bažnyčios turto pasisavinimu, dėl ko parapijiečiai patys organizuoja tyrimą ir apie rezultatus pasiruošę pranešti vizitatoriui; dėl susidariusios tokios padėties ir dėl to, kad neatliekamas minimalus sielovados darbas, kad visiškai apleisti mokyklos reikalai, Kražių parapijiečiai dar 1578 m. kreipėsi į Žemaičių vyskupą M. Giedraitį, iš kurio tų pačių metų birželio 14 d. gavo atsakymą su griežtais nurodymais Kražių klebonui (Ibid., 185–191).

Tad jau neaptariant kitų detalių, galima konstatuoti, kad Kražių parapijos bendruomenės nariai vizitatoriams išsako iš esmės tas pačias kasdienio krikščioniškojo gyvenimo vertybes, kaip ir prieš tai minėtos bendruomenės. Kova dėl jų įtvirtinimo ir tęstinumo Kražiuose buvo prasidėjusi gerokai anksčiau už vizitacijos pradžią, o visa iniciatyva priklausė patiems parapijiečiams. Tad iš esmės Kražių parapijos bendruomenės pavyzdys parodo, kad vertybinės kasdienio krikščioniškojo gyvenimo nuostatos ir Kražių bendruomenėje buvo susiformavusios mažų mažiausiai prieš tai augusioje kartoje. Atsižvelgiant į tai, kad Kražių bažnyčia, kaip matyti iš vizitacijos teksto, buvo sukaupusi žymių meno vertybių, turtingai atrodė ir bažnyčios išorė, ir vidus, tik dėl aplaidumo ji buvo pradėjusi irti, galima būtų galvoti, kad minėtų vertybinių nuostatų susiklostymas turėtų siekti net poros ar trejeto kartų laikotarpį, o vizitacijoje minima karta jau tik stengiasi palaikyti į kasdienį gyvenimą įsipynusias vertybes. Minėtų pavyzdžių iš esmės užtenka tam, kad būtų galima susidaryti pakankamą vaizdą straipsnio siekinio kontekstui.

Esminės išvados:

- Galima konstatuoti, kad realizuojamas esminis straipsnio siekinys – kultūrinės atminties konceptas iš esmės pakankamai dėkingai gali įsikomponuoti į konfesionalizacijos procesų tyrimus. Ypač iškalbingai 1579 m. vizitacijoje

realizuojami katalikiškųjų Vilkijos, Veliuonos, Skirsnemunės, Ariogalos ir Kražių parapijų bendruomenių vertybiniai siekiniai, kurie vizitacijos metu bendruomenėse jau turėjo institucionalizuotų vertybių turinį;

- Tarp minėtose parapijose bendruomenėse nusistovėjusių kasdienio krikščioniškojo gyvenimo vertybių neabejotinai yra savos bažnyčios, jos priklausinių priežiūra ir bent jau minimalūs sielovados poreikiai;
- Katalikiškosios konfesinės krypties minimalus kasdienio krikščioniškojo gyvenimo vertybių kokybės palaikymas apie 1579 m. nebūtinai turi būti griežtai susijęs, susietas su veiklaus kunigo buvimu. Jis jau kilo iš pačios bendruomenės, o Kražių bendruomenės reakcija rodo jį kilus gerokai anksčiau, nei Tridento susirinkimo nutarimai buvo pradėti įgyvendinti Žemaičių vyskupijoje.
- Aptartų parapijų bendruomenių paminėtas vertybių institucionalizavimosi procesas veda prie esminio konfesionalizacijos procesų dėmens – savitvarkos turinio, kurio sėkminga realizacija vis dėlto labai priklausė nuo palankaus santykio su vietos kunigu.

Šaltiniai ir literatūra

- A s s m a n n A. 1999 – Assmann Aleida, *Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses*, München.
- A s s m a n n J. 1997 – Jan Assmann, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München.
- T u m e l i s, J o v a i š a 1998 – Juozas Tumelis, Liudas Jovaiša, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios potridentinės Reformos liudijimas“, *Žemaičių vyskupijos vizitacija (1579 m.)* (sudarė L. Jovaiša), Vilnius.
- R e i n h a r d 1995 – Wolfgang Reinhard, „Was ist katholische Konfessionalisierung?“, *Die katholische Konfessionalisierung*, Münster.
- Krikščionybės 2006 – Krikščionybės Lietuvoje istorija*, Vilnius.
- Vizitacija 1998 – Žemaičių vyskupijos vizitacija (1579 m.)* (sudarė L. Jovaiša), Vilnius.

Vacys Vaivada

Kultūrinė atmintis konfesionalizacijos procesų kontekstuose Žemaitijoje XVI a. II pusėje. 1579 m. vyskupijos vizitacijos pavyzdys

S a n t r a u k a

Pagrindiniai žodžiai: kultūrinė atmintis, konfesionalizacija, 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacija, parapijose bendruomenė.

Straipsnyje analizuojamas kultūrinės atminties koncepto Žemaitijos Kunigaikštystėje XVI a. II pusėje reali raiška ir šio koncepto koreliavimas su konfesionalizacijos procesų kontekstu. Autorius verifikuoja istoriografijoje išgalėjusią nuostatą apie Žemaitijos vyskupą, kaip antrą Žemaitijos krikšto vykdytoją. Straipsnyje, aptariant ir minėtą kontekstą,

remiamasi tik 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacijos duomenimis. Pastebėta, kad katalikiškose Vilkijos, Veliuonos, Skirsnemunės, Ariogalos ir Kražių parapijų bendruomenėse nusistovėjo krikščioniškojo gyvenimo vertybinės nuostatos: yra savos bažnyčios, jos priklausių priežiūra ir bent jau minimalūs sielovados poreikiai; tų vertybių kokybės palaikymas apie 1579 m. nebūtinai turi būti griežtai susietas su veiklaus kunigo buvimu; aptartų parapinių bendruomenių paminėtas vertybių institucionalizavimosi procesas veda prie esminio konfesionalizacijos procesų dėmens – savitvarkos turinio, kurio sėkminga realizacija vis dėlto labai priklausė nuo palankaus santykio su vietos kunigu.

Vacys Vaivada

Cultural Memory in the Context of Confessionalization Processes in Žemaitija in the Second Half of the 16th c. Example of Visits of the Žemaitija Diocese in 1579

S u m m a r y

Keywords: *cultural memory, confessionalization, visits of Žemaitija diocese in 1579, parish community.*

Practical manifestation of the concept of cultural memory in the Duchy of Žemaitija in the II half of the 16th century and its correlation with the context of confessionalization processes are analyzed in the paper. The author verifies a well-established approach in historiography about the Bishop of Žemaitija as the person who baptized Žemaitija for the second time. This discussion the above mentioned context is solely based on the material of Žemaitija diocese visits in 1579. It has been identified that the following values of the Christian life came into practice in the Catholic parish communities of Vilkija, Veliuona, Skirsnemunė, Ariogala and Kražiai: to have own churches, to handle their paraphernalia and satisfy at least minimal needs for pastoral care; in about 1579 support of the quality of these values is not strictly linked with the presence of an active priest; the process of institutionalization of these values in the above mentioned parishes leads to the essential component of the confessionalization process – the content of self-regulation, however, success of putting it into practice to a large extent depended on conducive relations with the local priest.

V a c y s V A I V A D A
Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas
Klaipėdos universitetas
Herkaus Manto g. 84
Klaipėda
[vacys.vaivada@gmail.com]